

ارزیابی مشارکت اجتماعی عشایر مطالعه موردی: عشایر بویراحمد (منطقه زیلایی)

عمران کهزادی^۱، یوسف تازش^۲، امیر بسطامی نیا^۳

^۱دکتری شهرسازی، استادیار گروه شهرسازی و معماری، دانشگاه آزاد اسلامی، شوشتر، ایران
^۲دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه آزاد اسلامی، یاسوج، ایران
^۳دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه ریزی شهری، یزد، ایران

چکیده

تقویت مشارکت اجتماعی و تصمیم‌گیری در امور مختلف اجتماعی و خانوادگی عشایر، عاملی است که ظهور آن، زمینه را برای ایفای نقش تعیین‌کننده عشایر در توسعه پایدار جامعه تسهیل می‌کند. اما واقعیت بازنمای این است که عشایر با وجود مشارکت در بسیاری از فعالیت‌ها در سطح روستا و ایل، از جایگاه و رتبه خاص اجتماعی برخوردار نیستند. از این رو، با توجه به اهمیت شناخت نقش عشایر به منظور فعالیت‌های توسعه‌ای هدفمند، در تحقیق حاضر، مشارکت اجتماعی عشایر بویراحمد (منطقه زیلایی) مورد بررسی قرار گرفت. جامعه آماری این تحقیق را عشایر بویراحمد سفلی (منطقه زیلایی) تشکیل داده‌اند. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران ۱۰۸ نفر برآورد و از روش نمونه‌گیری تصادفی استفاده شد. روش انجام این تحقیق پیمایشی و از نوع توصیفی-تحلیلی و ابزار جمع‌آوری داده‌ها پرسشنامه‌ای می‌باشد. برای تعیین پایایی ابزار جمع‌آوری داده‌ها از ضریب آلفای کرونباخ استفاده گردید که مقدار آن ۰/۷۱ به دست آمد. داده‌های بدست آمده از طریق نرم افزار SPSS تجزیه و تحلیل گردید. متغیرهای مدل پژوهشی این تحقیق شامل ویژگی‌های فردی، خانوادگی، اجتماعی و اقتصادی است. یافته‌ها حاکی از سطح مشارکت اجتماعی رو به بالا عشایر بویراحمد سفلی است. همچنین از بین متغیرهایی که وارد مدل شدند متغیرهای سن، سطح تحصیلات، تعهد مذهبی خانواده پاسخگویان و دسترسی افراد به رسانه‌های گروهی اثر معنی‌داری بر متغیر وابسته داشته ولی دیگر متغیرها اثر معنی‌داری بر متغیر وابسته نداشته و از مدل خارج شدند.

واژه‌های کلیدی: مشارکت اجتماعی، عشایر، بویراحمد سفلی، زیلایی.

۱- مقدمه

جایگاه عشایر در توسعه کم و بیش بر همه روشن است، اما در عمل کمتر این نقش و جایگاه مورد توجه قرار گرفته و هم‌چنان نگرش غالب، نگرش به عشایر به عنوان ایفاکنندگان نقش‌های غیرکلیدی است. عشایر، تلاش‌گران خستگی‌ناپذیر و بی‌نشان عرصه تولیدند و سهم بسزایی در اقتصاد خانواده و کشور دارند. عشایر همراه دیگر اقشار کار می‌کنند و به دلیل انجام کارهای متعدد همه از آنان توقع دارند و هیچ وقت خستگی را از این افراد نمی‌پذیرند. اما این عشایر نیز با مشکلاتی همچون ازدواج زودهنگام، ازدواج تحمیلی، ترک تحصیل و درآمد پایین و همچنین کمبود امکانات رفاهی روبرو هستند. با توجه به وضعیت کنونی جهان می‌توان گفت که توسعه پایدار ما زمانی امکان پذیر است که تمامی قشرها از وضعیت تحقیرآمیز خود با وجود کار و تلاش طاقت‌فرسا خارج شده و صاحب درآمد و مالک منابع مالی همراه با دخالت و مشارکت در امور و مسائل اجتماعی خود شوند (رنجبر، ۱۳۷۶: ۷۸). برای نشان دادن اهمیت موضوع باید خاطر نشان ساخت که مشارکت عشایر در تمامی مسائل نشان از پذیرش برابری ارزش‌های انسانی همه آحاد جامعه می‌باشد. با در نظر گرفتن انسان به عنوان نقطه شروع تغییر در نظریه‌های توسعه، خود به خود نقش عشایر، که جزئی از واقعیت بوده و علی‌القاعده بایستی از نیروی فعال هر جامعه‌ای قلمداد شوند، بیش از پیش مشهود می‌گردد. به خصوص عشایر که علاوه بر نقش محول کلیدی خود که عمدتاً در چارچوب اقتصاد خانه مورد توجه قرار می‌گیرد. به عنوان عناصری نامرئی و نامشهود در اقتصاد روستایی، بخش عظیمی از نیروی انسانی این بخش را در سطح جهان و ایران تشکیل می‌دهند. اما متأسفانه به جهت شرایط اجتماعی حاکم خصوصاً در منطقه زیلایی، عشایر کمتر از نقش اجتماعی مناسب برخوردارند و علی‌رغم ارزش اجتماعی و اقتصادی غیر قابل انکارشان، فعالیت آنها کمتر تجلی اقتصادی و اجتماعی پیدا کرده است. بدین ترتیب اگر عشایر در امور جامعه مشارکت داشته باشند، هم جزئی از جمعیت که غیر فعال محسوب می‌شوند، فعال می‌شوند و هم عشایری که در امور جامعه حضور داشته است با دیدی دیگر به امورات زندگی می‌پردازد. با توجه به مطالب ذکر شده و اهمیتی که جایگاه عشایر این مرز و بوم دارد، ایجاد زمینه‌های خود آگاهی، هدایت توانایی‌های اقتصادی و اجتماعی عشایر و برنامه‌ریزی جهت جلب مشارکت آنها در فعالیت‌های گوناگون امری الزامی به نظر می‌رسد (رضا دوست و همکاران، ۱۳۸۸: ۹). اهمیت موضوع عشایر به ویژه در مناطق روستایی، از یک سو با محدودیت امکانات و منابع و از سوی دیگر با رشد سریع جمعیت و انبوه بیکاران در فرآیند دستیابی به رشد و توسعه روستایی مواجه بوده و لازم است مشارکت عشایر بیش از پیش مورد توجه قرار گیرد.

۲- پیشینه تحقیق

شعبانپور (۱۳۸۰) در تحقیقی با عنوان تحلیل جامعه شناختی نقش عشایر روستایی در فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی (مطالعه موردی شهرستان بابل)، با توجه با داده‌های حاصل از این پژوهش به این نتایج دست یافته است: نقش اجتماعی در فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی هویدا می‌شود. استفاده از تکنولوژی و مالکیت خانواده بر فعالیت‌های اقتصادی عشایر نقش مثبت می‌گذارد، ولی بین موقعیت اجتماعی - جمعیتی خانواده و فعالیت‌های اقتصادی رابطه معنی داری وجود ندارد. از سوی دیگر یک رابطه مثبت بین میزان استفاده از وسایل ارتباط جمعی و فعالیت‌های اجتماعی وجود دارد. تعهد مذهبی (عامل غیر مادی) بر فعالیت اقتصادی فرد تاثیر مثبت و بر فعالیت اجتماعی آن تاثیر منفی گذاشته است. ویسی و بادسار (۱۳۸۴)، در مطالعه ای به بررسی عوامل مؤثر بر نقش اجتماعی عشایر در فعالیت‌های روستایی در استان کردستان پرداخته و نشان دادند که میزان مشارکت عشایر در فعالیت‌های مالی، اجتماعی و تصمیم گیری، پایین بوده و متغیرهای خانه‌دار بودن، تعداد افراد شاغل خانواده، تماس با سایر عشایر و وضعیت اقتصادی خانواده، به میزان ۵۳ درصد، قابلیت پیش بینی تغییرات مشارکت اجتماعی را دارا هستند و اثر معنی داری بر مشارکت اجتماعی عشایر داشته است. یزدان پناه و صمدیان (۱۳۸۷)، در تحقیق تأثیر ویژگی‌های فردی و اجتماعی بر مشارکت اجتماعی عشایر کرمانی را مورد بررسی قرار دادند، نتایج نشان می‌دهد که میزان مشارکت اجتماعی عشایر در بُعد غیررسمی، بیش تر از مشارکت آن‌ها در بُعد رسمی است؛ همچنین ویژگی‌هایی مثل عام‌گرایی، فعال‌گرایی، امید به آینده، خردگرایی، تحصیلات، ارزیابی فایده‌های مشارکت، و مشارکت اعضای خانواده، رابطه‌ای مستقیم و معنادار

با میزان مشارکت اجتماعی عشایر دارد. وثوقی و آقابین (۱۳۸۹) در پژوهشی جامعه شناختی در زمینه مشارکت اجتماعی عشایر روستایی روستای آغکند شهرستان میانه نشان دادند که میانگین مشارکت اجتماعی عشایر روستایی بر اساس این تحقیق، سطح بالایی بوده و ۶۴ درصد پاسخگویان، مشارکت اجتماعی بالایی داشته‌اند. مشارکت این تعداد عمدتاً به صورت مشارکت‌های سنتی و مذهبی، مشارکت در مراسم مولودی، هیات‌های مذهبی و خانه بهداشت بوده و در واقع نوعی مشارکت منفعلانه است. از سوی دیگر بر اساس تحلیل‌های آماری انجام شده، وجود رابطه بین مشارکت اجتماعی عشایر روستایی با متغیرهای نگرش عشایر نسبت به خود (عوامل درونی)، سن، تحصیلات (عوامل زمینه‌ای) میزان دسترسی آنها به مراکز شهری و همچنین وسایل ارتباط جمعی (عوامل ساختاری) تایید شد. گلشن فومنی و مشهدی (۱۳۸۹) به بررسی رابطه هویت شخصی عشایر با مشارکت اجتماعی آنان در استان مرکزی پرداختند و نشان دادند که میزان مشارکت اجتماعی عشایر در سطح غیررسمی بیش از مشارکت آنان در سطح رسمی است. هم چنین متغیرهای سبک زندگی، اعتماد بنیادین و نگرش نسبت به کلیشه‌های جنسیتی با مشارکت اجتماعی عشایر رابطه معنادار دارد.

این پژوهش درصدد ارزیابی جنبه محدودی از موضوع مشارکت عشایر روستایی منطقه زیلایی می‌باشد و سعی دارد با هدف شناخت چگونگی مشارکت اجتماعی عشایر به چند پرسش زیر پاسخ دهد:

- ✓ مولفه‌های مشارکت اجتماعی عشایر منطقه زیلایی کدام است؟
- ✓ عوامل مؤثر بر مشارکت اجتماعی عشایر منطقه زیلایی کدام است؟

۳- چارچوب نظری تحقیق

مشارکت، مانند اجتماع، واژه پر شور و متقاعد کننده‌ای است که ظاهراً هیچ گاه به طرز ناخوشایندی به کار نرفته است. مشارکت، یک عنصر کلیدی در توسعه روستایی و حلقه‌ای گمشده در فرآیند توسعه است (اکلی، ۱۳۷۰:۱۵). مشارکت وسیله افزایش و توزیع مجدد فرصت‌های شرکت‌جستن در تصمیم‌گیری‌های اجتماعی و همیاری در توسعه و بهره‌مند شدن از ثمرات آن تلقی می‌شود. مفهوم اجتماعی مشارکت در برگیرنده هر کنش متقابل اجتماعی که در آن افراد یا گروهها کار و فعالیت خود را به صورتی کم و بیش سازمان یافته و با کمک متقابل با یکدیگر انجام می‌دهند تا هدفی مشترک تحقق پذیرد (ساروخانی، ۱۳۷۰).

مشارکت عشایر در فعالیت‌های اجتماعی نیز معرف نقش کمکی عشایر است و شامل نظارت بیرونی و آنی بر اجرای امور می‌باشد (ویسی و بادسار، ۱۳۸۴) مشارکت اجتماعی شهروندان از طریق شاخص‌های زیر و در قالب ۱۵ گویه در طیف لیکرت سنجیده شدند:

- ۱- شرکت در مراسمات و جشن‌های ملی (عید نوروز)
- ۲- شرکت در مراسمات مذهبی (نماز جماعت، نماز جمعه، دعا‌های دسته جمعی)
- ۳- شرکت در کارهای خیر و عام‌المنفعه (کمک به ساخت مسجد، کمک به آزادی زندانیان)
- ۴- کمک به فقرا و آسیب دیدگان (کمک به افراد معلول، کمک به مصدومین، کمک به خانواده‌های کم درآمد، کمک به همسایگان در زمان برداشت محصول).
- ۵- شرکت در فعالیت‌های محله (شورای اسلامی روستا، شرکت تعاونی روستایی، کلاس‌های آموزش خانواده).
- ۶- شرکت در انجمن‌های علمی و فرهنگی (انجمن اولیا و مربیان و کلاس‌های نهضت سواد آموزی).

مروری بر مهم‌ترین نظریه‌هایی که با پدیده مشارکت به طور عام و مسئله مشارکت اجتماعی عشایر به طور خاص مرتبط هستند (لاین‌بری، ۱۹۸۹؛ ویلسون، ۱۹۹۰؛ وی و هیزر، ۱۹۹۵) نشان می‌دهند که عوامل متعددی با این کنش اجتماعی مرتبط است و مدلی که بتوان از آن به عنوان مدلی کامل برای تبیین مشارکت اجتماعی عشایر استفاده کرد وجود ندارد. البته این بدان معنی نیست که امکان طرح هیچ مدل ادراکی وجود ندارد. از این رو، در این پژوهش سعی شده است تا با ارائه مدلی تبیینی، مشارکت اجتماعی عشایر روستایی در حکم پدیده‌ای با شبکه‌ای از مناسبات و روابط پیچیده حاکم بر آن در قالب متغیری وابسته و مرتبط با عوامل گوناگون بررسی شود.

در الگوی نظری پژوهش، مشارکت اجتماعی عشایر روستایی تحت تأثیر مجموعه‌ای از متغیرهای متعامل، که در چهار گروه مستقل و در عین حال مرتبط با یکدیگر هستند، دیده شده است:

- ۱- گروه نخست متغیرها، ویژگی‌های فردی عشایر نامگذاری شده است و دربرگیرنده متغیرهایی است که در رفتار مشارکت اجتماعی تأثیر می‌گذارند. این متغیرها عبارت‌اند از: سن، جنس، سطح تحصیلات، قدمت دوران تأهل و تعداد فرزندان.
- ۲- گروه دوم متغیرها ویژگی‌های خانوادگی عشایر را که در تمایلات وی به مشارکت اجتماعی و رفتار مشارکت اجتماعی تأثیرگذارند مطرح می‌سازد. این متغیرها شامل سطح تحصیلات پدر، سطح تحصیلات مادر و تعهد مذهبی خانواده می‌باشد.
- ۳- گروه سوم متغیرها شامل عوامل اجتماعی نظیر سابقه مشارکت و همکاری با تشکل‌های روستایی و میزان استفاده و دسترسی عشایر به رسانه‌ها است. این گروه از عوامل متغیرهایی هستند که به طور گسترده‌ای تعیین‌کننده فرصت‌های رسیدن عشایر به موفقیت و رضایت مندی در زندگی هستند. همچنین بر استفاده بهینه عشایر از فرصت‌ها و وسایل نهادینه شده برای نیل به هدفهای فرهنگی و انطباق با قواعد رفتار اجتماعی اثر گذارند.
- ۴- گروه چهارم متغیرها عبارت است از متغیرهای اقتصادی که شامل میزان درآمد خانواده، مالکیت عشایر بر امکانات تولید، تعداد استفاده عشایر روستایی از اعتبارات مالی است.

بدیهی است که تحقق رفتار مشارکتی، از جمله رفتار مشارکت اجتماعی، در زمینه‌های شامل موارد قانونی، عرفی، مکانی، زمانی و اقتصادی صورت می‌گیرد. این زمینه‌ها همچنین نشان‌دهنده محدودیت‌ها و موانع مشارکت اجتماعی عشایراند و می‌توانند تمایل به مشارکت یا تحقق رفتار واقعی مشارکت را تحت تأثیر قرار دهند. بدین ترتیب فرضیه‌های پژوهش در چارچوب مدل تحلیلی پژوهش براساس عوامل مرتبط با مشارکت اجتماعی در چهار گروه متغیر مستقل به شرح زیر است:

- ۱- به نظر می‌رسد ویژگی‌های فردی عشایر منطقه زیلایی با رفتار مشارکت اجتماعی آنان مرتبط است.
- ۲- به نظر می‌رسد ویژگی‌های خانوادگی عشایر منطقه زیلایی با رفتار مشارکت اجتماعی آنان مرتبط است.
- ۳- میان ویژگی‌های اجتماعی عشایر منطقه زیلایی و رفتار مشارکت اجتماعی آنان رابطه وجود دارد.
- ۴- میان ویژگی‌های اقتصادی عشایر منطقه زیلایی و رفتار مشارکت اجتماعی آنان رابطه وجود دارد.

۴- روش پژوهش

پژوهش حاضر از نوع پیمایشی بوده که به صورت توصیفی-همبستگی انجام گرفته است، اطلاعات مورد نیاز در دو مرحله گردآوری شد بطوریکه اطلاعات مربوط به پیشینه تحقیق و کلیات موضوع، از طریق مطالعات کتابخانه‌ای و جستجو در سایت‌های اینترنتی تهیه و اطلاعات میدانی نیز با استفاده از تکنیک پرسشنامه و به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده از نمونه آماری منتخب جمع‌آوری گردید. جامعه آماری این تحقیق عشایر روستایی منطقه زیلایی بویراحمد سفلی می‌باشند که از میان آنها با استفاده از فرمول کوکران ۱۰۸ نفر به عنوان نمونه‌ی آماری تحقیق انتخاب شدند. روایی محتوایی پرسشنامه با کسب نظرات متخصصین موضوعی پس از اعمال اصلاحات لازم مورد تأیید قرار گرفت. برای تعیین پایایی پرسشنامه، تعداد ۳۰ پرسشنامه

تکمیل و ضریب آلفای کرونباخ آن محاسبه و برابر با $0/71$ بدست آمد که نشان از قابلیت پایایی پرسشنامه دارد. در مرحله بعد اطلاعات به دست آمده با استفاده از روش های آماری توصیفی نظیر میانگین، مده، انحراف معیار و از روش های آمار استنباطی نظیر ضریب همبستگی و رگرسیون چندگانه و با استفاده از نرم افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

۵- یافته های تحقیق

در این بخش به تحلیل اطلاعات بدست آمده از پرسشنامه پرداخته شده و متغیرهای تحقیق مورد بررسی قرار می گیرند.

۵-۱ نتایج توصیفی

الف- توصیف ویژگی های فردی و خانوادگی افراد مورد مطالعه، بر اساس نتایج جدول ۱، میانگین سنی نمونه ی آماری $41/5$ سال، کوچکترین فرد مورد مطالعه ۱۸ سال و مسن ترین فرد ۶۳ سال سن داشته است. نتایج تجزیه و تحلیل سطح تحصیلات نمونه آماری نشان می دهد که میانگین سطح تحصیلات افراد $4/11$ سال و این متغیر بین ۰ تا ۱۶ در نوسان می باشد و این حکایت از پایین بودن سطح تحصیلات عشایر منطقه مورد مطالعه دارد. همچنین میانگین تعداد فرزندان عشایر مورد مطالعه برابر با $5/18$ نفر و این تعداد بین ۱ تا ۱۲ نفر متغیر می باشد. میانگین قدمت دوره تاهل پاسخگویان $16/6$ سال و این متغیر بین ۲ تا ۴۵ متغیر می باشد. همچنین تعداد زن و مرد نمونه به ترتیب ۵۰ و ۵۸ می باشد.

جدول شماره ۱: ویژگی های فردی و خانوادگی نمونه مورد مطالعه

متغیر	میانگین	انحراف معیار	کمترین	بیشترین
سن (سال)	۴۱/۵	۱۱/۷۶۷	۱۸	۶۳
سطح تحصیلات فرد (سال)	۴/۱۱	۰/۳۹	۰	۱۶
تعداد فرزندان (نفر)	۵/۱۸	۱/۰۲	۱	۱۲
قدمت دوره تاهل	۱۶/۶	۳/۰۸	۲	۴۵

منبع: نگارندگان

ب- ارزیابی میزان مشارکت اجتماعی عشایر: به منظور بررسی میزان مشارکت اجتماعی عشایر منطقه زیلایی از یک سوال دارای ۱۴ گویه با طیف ۵ گزینه ای لیکرت استفاده گردید، همان طور که در جدول ۲ ملاحظه می شود، میزان مشارکت اجتماعی $29/6$ درصد پاسخگویان پایین و خیلی پایین، مشارکت $16/6$ درصد متوسط و مشارکت $53/8$ درصد در سطح بالا و خیلی بالا بوده است.

جدول شماره ۲: میزان مشارکت اجتماعی عشایر منطقه زیلایی

میزان مشارکت اجتماعی عشایر	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
پایین و خیلی پایین	۳۲	۲۹/۶	۲۹/۶
متوسط	۱۸	۱۶/۶	۴۶/۲
بالا و خیلی بالا	۵۸	۵۳/۸	۱۰۰
جمع	۱۰۸	۱۰۰	-

منبع: نگارندگان

۵-۲ نتایج تحلیلی

در این بخش با استفاده از آزمون های آماری فرضیه های تحقیق مورد آزمون قرار گرفته اند.

الف- تحلیل دو متغیره

ویژگی های فردی: نتایج جدول ۳ بیانگر رابطه بین مشارکت اجتماعی عشایر با ویژگی های شخصی آنها می باشد، بر اساس این نتایج، بین سن و تعداد فرزندان پاسخگویان و میزان مشارکت اجتماعی عشایر رابطه منفی معنی داری وجود دارد. همچنین بر اساس نتایج این جدول، بین مشارکت اجتماعی عشایر با سطح تحصیلات آنها رابطه مثبت معنی داری وجود دارد، بدین معنی که هر چه سطح سواد افراد بالاتر رفته، مشارکت اجتماعی آنها بهبود یافته است. بین مشارکت اجتماعی عشایر و قدمت دوران تأهل ارتباط معنی داری مشاهده نشده است و این دو متغیر مستقل از یکدیگر می باشند. بین مشارکت اجتماعی عشایر و جنس افراد رابطه مثبت معنی داری وجود دارد بدین معنی که مردان نسبت به زنان مشارکت اجتماعی بیشتری دارند.

جدول شماره ۳: رابطه مشارکت اجتماعی عشایر با ویژگی های فردی پاسخگویان

متغیر ۱	متغیر ۲	نوع آزمون	ضریب	سطح معنی داری
مشارکت اجتماعی عشایر	سن	همبستگی اسپیرمن	* * -۰/۲۴۴	۰/۰۰۰
	سطح تحصیلات	همبستگی اسپیرمن	* * ۰/۲۷۸	۰/۰۰۰
	جنس	همبستگی اسپیرمن	* * ۰/۲۱۵	۰/۰۰
	قدمت دوران تاهل	همبستگی اسپیرمن	* ۰/۰۹۸	۰/۰۹۸
	تعداد فرزندان	همبستگی اسپیرمن	* -۰/۱۳۴	۰/۰۳۲
* * : معنی داری در سطح ۱ درصد		* : معنی داری در سطح ۵ درصد		

منبع: نگارندگان

نتایج جدول ۴ نشان دهنده رابطه بین مشارکت اجتماعی عشایر با ویژگی های فردی و خانوادگی پاسخگویان می باشد، بر اساس این نتایج، بین مشارکت اجتماعی عشایر با سطح تحصیلات پدر، مادر و تعهد مذهبی خانواده آنها رابطه مثبت معنی داری وجود داشته، بدین معنی که هر چه سطح تحصیلات خانواده فرد و تعهد مذهبی خانواده آنها بالاتر بوده مشارکت اجتماعی آنها بهبود یافته است.

جدول شماره ۴: رابطه مشارکت اجتماعی عشایر با ویژگی های خانوادگی پاسخگویان

متغیر ۱	متغیر ۲	نوع آزمون	ضریب	سطح معنی داری
مشارکت اجتماعی عشایر	سطح تحصیلات پدر	همبستگی اسپیرمن	* ۰/۱۵۴	۰/۰۴۱
	سطح تحصیلات مادر	همبستگی اسپیرمن	* ۰/۱۰۱	۰/۰۴۹
	تعهد مذهبی خانواده	همبستگی اسپیرمن	* * ۰/۱۹۸	۰/۰۰۱
* * : معنی داری در سطح ۱ درصد		* : معنی داری در سطح ۵ درصد		

منبع: نگارندگان

ویژگی های اجتماعی: نتایج بررسی رابطه بین مشارکت اجتماعی عشایر با ویژگی های اجتماعی آنها نشان می دهد که میزان دسترسی عشایر به رسانه های گروهی و میزان همکاری آنها با تشکل های روستایی با میزان مشارکت اجتماعی آنها رابطه مثبت

معنی داری مشاهده گردیده است، به بیانی دیگر می توان گفت، هر چه دسترسی عشایر به رسانه های گروهی و میزان همکاری آنها با تشکل های روستایی بیشتر شده مشارکت اجتماعی آنان نیز بهبود یافته است.

جدول شماره ۵: رابطه مشارکت اجتماعی عشایر با ویژگی های اجتماعی

متغیر ۱	متغیر ۲	نوع ضریب همبستگی	ضریب	سطح معنی داری
مشارکت اجتماعی عشایر	دسترسی عشایر به رسانه های گروهی	همبستگی اسپیرمن	۰/۱۴۱**	۰/۰۴۵
	همکاری با تشکل های روستایی	همبستگی اسپیرمن	۰/۱۵۴*	۰/۰۴۷
** : معنی داری در سطح ۱ درصد * : معنی داری در سطح ۵ درصد				

منبع: نگارندگان

ویژگی های اقتصادی: نتایج بررسی رابطه بین مشارکت اجتماعی عشایر با ویژگی های اقتصادی آنها نشان می دهد که بین میزان درآمد سالیانه خانواده و مشارکت اجتماعی عشایر ارتباط منفی و معنی داری وجود داشته بدین معنی هر چه درآمد خانواده افزایش یافته به همان نسبت نقش اجتماعی عشایر کاهش یافته است. همچنین بین مالکیت عشایر بر امکانات تولیدی و نقش اجتماعی آنها ارتباط مثبت و معنی داری وجود داشته یعنی هر چه مالکیت عشایر نسبت به عوامل تولید بیشتر شده مشارکت اجتماعی آنها بهبود یافته است.

جدول شماره ۶: رابطه مشارکت اجتماعی عشایر با ویژگی های اقتصادی

متغیر ۱	متغیر ۲	نوع ضریب همبستگی	ضریب	سطح معنی داری
مشارکت اجتماعی عشایر	میزان درآمد خانواده	همبستگی اسپیرمن	۰/۱۵۵-*	۰/۰۳۴
	مالکیت عشایر بر امکانات تولید	همبستگی اسپیرمن	۰/۱۸۲**	۰/۰۰۴
	تعداد دفعات استفاده عشایر روستایی از اعتبارات مالی	همبستگی اسپیرمن	۰/۰۸۷*	۰/۱۱۲
** : معنی داری در سطح ۱ درصد * : معنی داری در سطح ۵ درصد				

منبع: نگارندگان

ب- رگرسیون چندگانه

به منظور شناخت بیشتر عوامل مؤثر بر مشارکت اجتماعی عشایر از رگرسیون چندگانه گام به گام استفاده شد. هدف از انجام رگرسیون بررسی تأثیر متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته، پیش بینی تغییرات متغیر وابسته و تعیین سهم هر کدام از متغیرهای مستقل در تبیین واریانس متغیر وابسته می باشد (کرلینجر و دیگران، ۱۹:۱۳۶۶). بدین منظور کلیه متغیرهایی که از لحاظ نظری می توانستند بر متغیر وابسته تأثیر بگذارند را وارد معادله رگرسیون کرده، سپس تأثیر هر یک از متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته مورد بررسی قرار گرفتند.

جدول شماره ۷: رگرسیون چندگانه بررسی عوامل مؤثر بر مشارکت اجتماعی عشایر

عنوان	B	Beta	T	Sig
ضریب ثابت	۹۶/۱۱۲	-	۱۶/۰۰۲	۰/۰۰۰
سن	-۲۲/۱۱۰	-۰/۱۸۸	-۵/۳۴۸	۰/۰۰۳
سطح تحصیلات	۲۴/۷۸۶	۰/۲۱۱	۶/۵۵۹	۰/۰۰۱
تعهد مذهبی خانواده	۱۱/۴۳۲	۰/۰۸۶	۴/۶۷۸	۰/۰۳۵
دسترسی عشایر به رسانه های گروهی	۴/۸۹۸	۰/۰۴۳	۲/۰۰۸	۰/۰۴۱
$R^2 = .۰۴۳$ $F = ۱۱/۳۴۴$ $sig = .۰/۰۰۰$				

منبع: نگارندگان

همان طور که در جدول شماره ۷ مشاهده می شود آماره فیشر (F) در سطح ۱ درصد معنی دار بوده لذا می توان این برداشت را از آن داشت که حداقل بین یکی از متغیرهای مستقل موجود در مدل رگرسیون با متغیر وابسته رابطه معنی داری وجود دارد و می توان با استفاده از آن، معادله رگرسیونی مدل را ترسیم کرد. همچنین ضریب تعیین مدل (R^2) نشان می دهد که ۴۳ درصد از تغییرات متغیر وابسته به وسیله متغیرهای مستقل موجود در مدل تعیین می شود. با توجه به نتایج جدول شماره ۷، معادله ی خطی حاصل از تحلیل رگرسیون به شکل زیر می باشد.

$$Y = -۹۶/۱۱۲(x_1) + ۲۴/۷۸۶(x_2) + ۱۱/۴۳۲(x_3) + ۴/۸۹۸(x_4)$$

X_1 : سن عشایر، X_2 : سطح تحصیلات، X_3 : تعهد مذهبی خانواده، X_4 : دسترسی عشایر به رسانه های گروهی

همچنین مقادیر ستون سطح معنی داری (sig) جدول فوق نشان می دهد که از بین متغیرهایی که وارد مدل شدند، متغیرهای سن عشایر، سطح تحصیلات عشایر، تعهد مذهبی خانواده پاسخگویان و دسترسی عشایر به رسانه های گروهی اثر معنی داری بر متغیر وابسته داشته ولی دیگر متغیرها اثر معنی داری بر متغیر وابسته نداشته و از مدل خارج شدند.

نتیجه گیری

مشارکت اجتماعی در این مقاله عبارت است از " فرایند سازمان یافته ای که افراد جامعه به صورت آگاهانه، داوطلبانه و جمعی با در نظر گرفتن هدف های معین و مشخص، که منجر به سهیم شدن در منابع می گردد، تعریف کرد. نمود این مشارکت وجود نهادهای مشارکتی چون انجمن ها، گروهها، سازمان های محلی و غیردولتی است " براین اساس مشارکت اجتماعی به مثابه کنش مورد بررسی قرار گرفته است که تابعی از ویژگی های فردی، خانوادگی، اجتماعی و اقتصادی افراد است.

در چارچوب تئوریک به بررسی آرای مختلف مربوط به متغیرهای مستقل و وابسته و ارائه مدل نظری مشارکت اجتماعی و فرضیات تحقیق ارائه شد. در بخش یافته ها از آماره های تحلیل انحراف معیار، همبستگی و رگرسیون چندگانه جهت تبیین مدل نظری استفاده شد: همانطور که در چارچوب نظری پژوهش اشاره شد مشارکت اجتماعی متأثر از متغیرهای مستقل، ویژگی های فردی، خانوادگی، اجتماعی و اقتصادی فرد است. براساس یافته های تحقیق، میزان مشارکت روستایی منطقه زیلائی در فعالیت های اجتماعی بالا است. نتایج تحقیق بیانگر رابطه بین مشارکت اجتماعی عشایر با ویژگی های شخصی آنها

می‌باشد، بر اساس این نتایج، بین سن و تعداد فرزندان پاسخگویان و میزان مشارکت اجتماعی عشایر رابطه منفی معنی‌داری وجود دارد. همچنین بین مشارکت اجتماعی عشایر با سطح تحصیلات آنها رابطه مثبت معنی‌داری وجود دارد، بدین معنی که هر چه سطح سواد افراد بالاتر رفته، مشارکت اجتماعی آنها بهبود یافته است. از طرف دیگر بین مشارکت اجتماعی عشایر و قدمت دوران تاهل ارتباط معنی‌داری مشاهده نشده است و این دو متغیر مستقل از یکدیگر می‌باشند.

همچنین بین مشارکت اجتماعی عشایر و جنس افراد رابطه مثبت معنی‌داری وجود دارد بدین معنی که مردان نسبت به زنان مشارکت اجتماعی بیشتری دارند. این پژوهش همچنین نشان دهنده رابطه بین مشارکت اجتماعی عشایر با ویژگی‌های فردی و خانوادگی پاسخگویان می‌باشد، بر اساس این نتایج، بین مشارکت اجتماعی عشایر با سطح تحصیلات پدر، مادر و تعهد مذهبی خانواده رابطه مثبت معنی‌داری وجود داشته، بدین معنی که هر چه سطح تحصیلات خانواده فرد و تعهد مذهبی آنها بالاتر بوده مشارکت اجتماعی آنها بهبود یافته است. نتایج این بررسی رابطه بین مشارکت اجتماعی عشایر با ویژگی‌های اجتماعی آنها را نشان می‌دهد که میزان دسترسی عشایر به رسانه‌های گروهی و میزان همکاری آنها با تشکلهای روستایی با میزان مشارکت اجتماعی آنها رابطه مثبت معنی‌داری مشاهده گردیده است، به بیانی دیگر می‌توان گفت، هر چه دسترسی عشایر به رسانه‌های گروهی و میزان همکاری آنها با تشکلهای عشایری- روستایی بیشتر شده مشارکت اجتماعی آنان نیز بهبود یافته است.

این پژوهش همچنین رابطه بین مشارکت اجتماعی عشایر با ویژگی‌های اقتصادی آنها را نشان می‌دهد که بین میزان درآمد سالیانه خانواده و مشارکت اجتماعی عشایر ارتباط منفی و معنی‌داری وجود داشته بدین معنی هر چه درآمد خانواده افزایش یافته به همان نسبت نقش اجتماعی عشایر کاهش یافته است، همچنین بین مالکیت عشایر بر امکانات تولیدی و نقش اجتماعی آنها ارتباط مثبت و معنی‌داری وجود داشته یعنی هر چه مالکیت عشایر نسبت به عوامل تولید بیشتر شده مشارکت اجتماعی آنها بهبود یافته است. به منظور شناخت بیشتر عوامل مؤثر بر مشارکت اجتماعی عشایر شهر منطقه زیلایی، کلیه متغیرهایی که از لحاظ نظری می‌توانستند بر متغیر وابسته تأثیر بگذارند را وارد معادله‌ی رگرسیون چندگانه کرده، سپس تأثیر هر یک از متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته مورد بررسی قرار گرفتند. براساس این تحقیق، آماره فیشر (F) در سطح ۱ درصد معنی‌دار بوده لذا می‌توان این برداشت را از آن داشت که حداقل بین یکی از متغیرهای مستقل موجود در مدل رگرسیون با متغیر وابسته رابطه‌ی معنی‌داری وجود دارد و می‌توان با استفاده از آن، معادله رگرسیونی مدل را ترسیم کرد.

همچنین ضریب تعیین مدل (R^2) نشان می‌دهد که ۴۳ درصد از تغییرات متغیر وابسته به وسیله متغیرهای مستقل موجود در مدل تعیین می‌شود. همچنین مقادیر سطح معنی‌داری (Sig) یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد که از بین متغیرهایی که وارد مدل شدند، متغیرهای سن عشایر، سطح تحصیلات عشایر، تعهد مذهبی خانواده پاسخگویان و دسترسی عشایر به رسانه‌های گروهی اثر معنی‌داری بر متغیر وابسته داشته ولی دیگر متغیرها اثر معنی‌داری بر متغیر وابسته نداشته و از مدل خارج شدند.

پیشنهادات:

با توجه به نتایج بدست آمده از این پژوهش پیشنهاد می‌شود:

۱- با توجه به ارتباط زیاد و معنی‌دار سطح تحصیلات عشایر روستایی با متغیر وابسته مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی، ضروری است که برای ارتقای مشارکت عشایر روستایی منطقه زیلایی در فعالیت‌های اجتماعی و راهبردی، امکان فراگیری سواد از طریق برگزاری دوره‌های نهضت سواد آموزی و همچنین امکانات تحصیل همگانی و همچنین رفع محرومیت‌های آموزشی در مناطق روستایی اقدام گردد.

۲- با توجه به بالا بودن جمعیت خانواده‌ها و ارتباط معنا دار آن با الگوهای مشارکت عشایر در مناطق روستایی منطقه زیلایی، برنامه‌های آموزشی تنظیم خانواده و بهداشت فراهم شود

- ۳- با توجه به استفاده کم و محدود عشایر روستایی از رسانه های گروهی از یک سو و ارتباط بالای بین میزان استفاده از رسانه های گروهی با نسبت مشارکت اجتماعی عشایر روستایی پیشنهاد می شود نسبت به تهیه برنامه های رادیو، تلویزیون و تهیه خبرنامه ها و مجلات ویژه عشایر روستایی منطقه زیلایی اقدام گردد.
- ۴- پیشنهاد می شود برنامه های متنوع آموزشی و فرهنگی، به ویژه درباره آگاه سازی عشایر روستایی این مناطق از نقش اجتماعی آنان صورت گیرد.
- ۵- ارتقا نهادهای سنتی، فرهنگی، مذهبی و عام المنفعه در مناطق عشایری و لزوم مشارکت این نهادها در امر آگاه سازی عشایر برای ارتقای مشارکت عشایر.

فهرست منابع:

۱. اکل، پیتر (۱۳۷۰)، رهیافتهای مشارکت در توسعه روستایی، تهران، مرکز تحقیقات و بررسی مسائل روستایی وزارت جهاد سازندگی
۲. رضا دوست و همکاران، (۱۳۸۸)، بررسی عوامل مؤثر در مشارکت اجتماعی شهروندان، جامعه ی شهری شهر ایلام، جامعه شناسی کاربردی، سال بیست - شماره پیاپی (۳۵)، شماره ۳
۳. رنجبر، رقیه (۱۳۷۶)، بررسی راه های جلب مشارکت عشایر در تعاونی های آموزش و پرورش، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران، دانشکده علوم اجتماعی
۴. ساروخانی، باقر، (۱۳۷۰)، دایره المعارف علوم اجتماعی، تهران، انتشارات کیهان
۵. غفاری، غلامرضا و ازکیا، مصطفی (۱۳۸۰)، بررسی رابطه بین اعتماد و مشارکت اجتماعی در نواحی روستایی شهر کاشان، نامه علوم اجتماعی، شماره ۱۷
۶. کرلینجر، فردان و پدهازور الازار جی، (۱۳۶۶)، رگرسیون چند متغیری در پژوهش رفتاری (جلد اول) ، حسن سرایی، تهران، مرکز نشر دانشگاهی
۷. وثوقی، منصور، آقابین، افسانه (۱۳۸۴)، پژوهشی جامعه شناختی در زمینه مشارکت اجتماعی زنان روستایی آگکند شهرستان میانه، نامه علوم اجتماعی، شماره ۲۵.
۸. ویسی، هادی و بادسار، محمد (۱۳۸۴)، عوامل مؤثر بر نقش اجتماعی عشایر در فعالیت های روستایی در استان کردستان، فصلنامه روستا و توسعه، دوره ۸، شماره ۴.
۹. یزدان پناه، لیلا، صمدیان، فاطمه (۱۳۸۷)، تاثیر ویژگی های فردی و اجتماعی بر مشارکت اجتماعی زنان کرمانی، مطالعات اجتماعی روان شناختی زنان، شماره ۱۷.

10. Lineberry, P. Welliam (1989), Assessing Participatory Development, London: West View Press

11. Maguire, P. (1996), Proposing a More Feminist Participatory Research; Knowing and Being Embraced Openly, in: K. de Koning and M. Martin (eds.), Participatory Research in Health: Issues and Experiences, London: Zed Books, pp. 27-39.

12. Wee, Vivienne and N. Heyzer (1995), Gender, Poverty and Sustainable Development: Towards a Holistic Framework of Understanding and Action, Malaysia: Percetakan Advanco Sdn Bhd

13. Wilson, J. (1990), Public Work and Social Participation: The Case of Women, Sociological Quarterly, 13 (1): 107-120.

An Evaluation of the social participation of nomads: a case study of Boyer-Ahmad nomads (Zilayi District)

Omran kohzadi¹, Yousef tazesh², Amir Bsataminiaa³

¹PhD in Urban Planning, Department of Planning and Architecture, University of Shushtar, Iran

²PhD student in Geography and Urban Planning, Islamic Azad University of Yasouj, Iran

³PhD student, Geography Department, University of Yazd, Iran

Abstract

Strengthening the social participation and decision-making in various social and family affairs of the nomads is a factor that its appearance facilitates the way to play an effective role of nomads in the sustainable development of communities, but represents the reality that while nomads participate in many activities in the village and tribe, but they did not have specific social status and rank; hence, given the importance of the role of nomads in order to do targeted developmental activities, social participation among the Boyer-Ahmad nomads (Zilayi District) was studied in the analytical- descriptive survey. The study population was Boyer-Ahmad nomads (Zilayi District). A sample size of 108 people was by estimated Cochran's formula and using random sampling. The data were collected using a questionnaire. To determine the reliability of the data collection tools, the Cronbach's alpha coefficient was used that its value was 71.0. The data obtained were analyzed using SPSS version 22. In this study, research model variables included the individual, family, social and economic characteristics. The findings suggest the upward levels of social participation in the Boyer-Ahmad-e- Sofla's tribes. In addition, of variables that entered the model, age, education level, religious commitment to respondents' family and access to the mass media had a significant effect on the dependent variable, but other variables did not have any significant effect on the dependent variable and hence they were excluded from the model.

Keywords: Social participation; Nomads; Boyer-Ahmad-e- Sofla; Zilayi
